

Polis Sorunu ve Pol-Der Olayı

«Polis, Sınıf ve Siyasa» adlı yazı, Avrupa Komünizmi akımının «devletin demokratikleştirilmesi» genel tezinin bir uyarlaması. Kanımca yazarın bu konuda ileri sürdüğü görüşler, «devletin demokratikleştirilmesi» genel tezinin oldukça radikal bir yorumunun ürünüdür. Bu, yazarın üyesi olduğu İngiltere Komünist Partisinin, Avrupa Komünizmi akımının sol bir yorumunu benimsemiş olmasından çok, sanırız, İngiltere polislerinin mesleki-sendikal hareketlerinin başka Avrupa ülkelerindekilerden daha gelişmiş bir noktada oluşundan dolayıdır. Yazıda, yüzyılımızın başından bu yana İngiltere polislerinin mesleki-sendikal hareketi hakkında verilen bilgiler, başka ülkelerdeki polis hareketlerinin tarihçesi hakkında çok fazla bir şey bilmesek bile böyle bir yargıya hak verdirebilmektedir.

Polis hareketi konusu ve sorunu Türkiye toplumunun son yıllarda yaşadığı geniş politikleşme olayının en ilgiye değer olgularından biri olan POL-DER olgusundan dolayı, Türkiye Sosyalist hareketi için özellikle güncel ve önemli bir sorundur. Ancak şu var ki, Türkiye Sosyalist hareketinde POL-DER olgusu, gereğince incelenmiş olmaktan çok uzaktır. Şu anda, «gelişkin» diye nitelediğimiz İngiltere polis hareketi ile kıyaslanmayacak derecede güçlü ve yüksek bir politikleşme düzeyinde olan POL-DER konusunda aydınlatıcı bir politik perspektif sunulabilmiş değildir ve bunun sonucu olarak eylem düzeyinde büyük bir belirsizlik ve kendini olayların seyrine bırakmışlık egemendir.

Bunun önemli bir nedeni, Türkiye Sosyalist hareketinde Marksist devlet teorisinin gerçek derinliği, kapsamı içinde kavranılamamış oluşudur. Yalnızca «devlet egemen sınıfın baskı aracıdır» tezinin düz yorumundan hareket eden ve teoriyi bu sığlığa indirgeyen birçok eğilim, POL-DER gibi bir olgunun varlığında, çoğu kez, «teoriye aykırı» bir durumla karşılaşıldığı duygusuna kapılmaktadır. Gerçekten de bünyesinde polislerin 15.000'e yaklaşan önemli bir bölümünü toplayan ve kongrelerinde sosyalist eğilimlerin yönetim mücadelesi yapabildikleri, yayın organında herhangi bir sosyalist eğilimli derneğin yayını aratmayacak yazıların sürekli yayınlandığı bir polis derneğinin varlığı ile, «devlet egemen sınıfın baskı aracıdır» tezini birlikte düşünmek ilk bakışta hayli güçlük yaratır gibidir.

Böyle bir «güçlük»ten kurtulmanın hemen akla gelebilen bir yolu, «devlet aygıtı» ve onun önemli bir parçası olan «polis örgütü» ile ücretli —maaşlı— bireyler olan memurları, özel olarak polisleri birbirinden ayırmaktır. Memurlar, polisler, ekonomik ve mesleki sorunlarının çözülmesi için ileri sürdükleri taleplerin karşılanmaması halinde benzer girişimlerde bulunabilir, mesleki-ekonomik örgütlenmelere gidebilirler. Bu söz konusu teori ile çelişmez.

Şüphesiz doğrudur bu. Ancak bu açıklama Robert Reiner'in az sonra okuyacağımız yazısında anlattığı İngiltere'deki polis hareketi için yeterli sayılsa bile, Türkiye'deki POL-DER olgusu için yetersizdir. Yukarıda belirtilen siyasal eğilimiyle POL-DER, Marksist devlet teorisinin sığ yorumcuları için hâlâ açıklanamayacak bir olgudur ve asıl

önemlisi, bundan dolayı POL-DER olgusu karşısında sosyalist tutumun belirlenmesi konusu, bu güncel görev, karanlıkta kalmaktadır.

Sınıflı toplum ve özelde kapitalist toplum yapısı içinde yerine getirdiği işlevi veri alan her sınıf ve zümre hareketi, mesleki ve ekonomik düzeyde en yüksek hak taleplerinde bulunuyor ve en sert mücadele yöntemlerine başvuruyor olsa bile, henüz sosyalist nitelikte bir hareket sayılamaz. Hareketin ideolojisi, genel burjuva ideolojisinin çerçevesi içindedir. Reiner'in yazısından hayli geniş ve köklü bir örgütlenmesi olduğu anlaşılan İngiltere polis hareketinin, İçişleri bakanına «yapmayın, beynelmilel Marksistler karşısındayım kanısına kapırmayın beni» dedirtecek ölçüde radikal tepkiler gösterdiğini öğreniyoruz. Ancak İngiltere polislerinin henüz polislik işlevinin kendisini eleştirmek noktasında olmadığı da görülmekte. Oysa hatırlanmalıdır ki POL-DER, «halkın polisi olmak istiyoruz» sloganında dile gelen anlayışı bile aşan bir bilinçlenmenin güçlü belirtilerini, kanıtlarını göstermektedir. POL-DER yayınlarında sosyalist siyasal-toplumsal hedefin temel bir ögesi olan «devletin ortadan kalkması»na uyarlı bir yaklaşımla polis sorununa eğilen yazılar çıkmaktadır. Polislik diye özel bir işlevin ve buna ilişkin kurumun da ortadan kalkacağını vurgulayan, üyelerinin kendi işlevlerini, ayrıcalıklı toplumsal konumlarını veri almayan bir anlayışa yönelmelerini sağlayıcı yazılardır bunlar.

POL-DER'in özgül yanı buradadır. Belirtmeliyiz ki yukardaki yaklaşım henüz bu örgüt içinde güçlü bir eğilim olarak temsil edilmemektedir. Ancak, kuruluşu POL-DER'den daha eskilere dayanan ve uzun süredir sosyalist eğilimlerin yönetiminde olduğu birçok sendika ve meslek örgütünün yayınlarında, yukardaki gibi o örgüt üyelerinin kendi mesleklerinin, bununla belirlenen kendi toplumsal işlev ve konumlarının eleştirisinden yola çıkan —sosyalist— bir yaklaşıma özgü yazılara ender olarak raslanıyor oluşu hatırlanırsa, POL-DER'deki bu, şu anda güçsüz ama belirgin eğilimin önemi anlaşılır.

Burada mutlaka belirtilmesi gereken bir nokta da şudur. Belli bir sınıf veya zümrenin veya bunlar içindeki belirli bir meslek grubunun yerine getirdiği işlev ve buna bağlı olan toplumsal konumunun eleştirisi, diğer sınıf, zümre ve mesleklerin bu içerikte eleştirisini kaçınılmaz olarak gündeme getirir; söz konusu eleştiri ancak bu çerçevede yapılabilir. Bu ise kapitalist toplumun genel işbölümünün eleştirisi demektir.

Ekonomik-mesleki hareketlerin içindeki sosyalistlerin görevi burada tüm açıklığıyla görülebilmektedir. Bu hareketler içinde yer alanların çoğunluğunda kendi mesleki konumlarının ve genelde tüm toplumsal işbölümünün değişmezliği düşüncesi egemendir. Sosyalistler varolan toplumsal işbölümünün tarih içinde oluşumunu ve bu süreç içinde görülen değişimlerin kaynağını gösteren bilgilendirme ve bilinçlendirme çabasıyla, aynı zamanda bu işbölümünü değiştirecek «mekanizma»nın da kavranmasını sağlamış olurlar.

Bu yaklaşım, mesleklerini devlet aygıtı içinde yerine getiren yani bir «devlet görevi» yapanlar —polis gibi— için, bunların mesleki örgütleri için özellikle ışık tutucudur.

Çünkü; eşya veya çeşitli hizmet üreten sektörlerde işbölümünün gelişmesi ve böylece yeni mesleklerin ortaya çıkışı olayında belirleyici etken bilimsel-teknolojik süreçlerdir. Dolayısıyla, sosyalizmin hedefi

olan «işbölümünün aşılması» asıl olarak bu bilimsel-teknolojik düzeydeki niteliksel gelişmelere bağlıdır.

Su andaki devlet aygıtlarının içinde de bilimsel- teknolojik gelişmelere mümkün olduğu kadar uyarlı işbölümü düzenlemeleri yapılmaktadır şüphesiz. Ancak burada asıl önemli olan nokta, adına «devlet görevleri» dediğimiz görevlerin nasıl olup da devlet görevi haline gelmiş olduklarıdır. Yani bugün «devlet aygıtı» sayesinde yapılan, bu aygıtın işi sayılan bazı görevler, daha önceleri «devlet görevi» değildi. Bunların «devlet görevi» haline gelmesi, örneğin bilimsel- teknolojik gelişmelerin zorunlu kıldığı bir gelişme değildir. Çok daha karmaşık bir sürecin, sınıf mücadelesinin ürünüdürler. Dolayısıyla da bu mücadele içinde devlete devredildikleri gibi, devletten geri alınıp topluma maledilebilirler.

R. Reiner'in yazısında polislik görevinin nasıl olup da «devlet görevi» haline geldiğine ilişkin bir bölüm var.

«Bu yüzyılın başına gelinceye dek, polislik ilkece herkesin katılımı boynuna borç olan bir toplumsal görev sayılırdı.» (abç)

Gerçekten de, polislik görevinin özel bir devlet kurumu tarafından yapılır oluşu, ancak kapitalist toplumla birliktedir. Daha önceleri, bugün «polislik görevi» sayılan görevlerin pek çoğu toplumun tüm bireyleri tarafından doğal görev, bir toplum üyesi olmanın doğal gereği olarak yapılırdı. Devletin silahlı güçleri ancak cürüm ve toplu suçların takip ve önlenmesi işini yapardı. Ordudan ayrı özel bir polis gücüne raslanmazdı.

Demek oluyor ki devletin polislik kurumu vasıtasıyla en ufak «yasa dışı» olaya, kabahat türünden olaylara bile müdahale etmek, bunları önlemek ve takip etmek «görevi»ni üstlenmesi; **toplumdan devlete bir görev, bir işlev devridir.** Bu «devir» sonucunda devlet aygıtı hayli güçlenmiş, genişlemiş ve baskı, zor uygulama imkân ve kapasitesi artmıştır.

Burada hatırlatılmalıdır ki tarih içinde devletin toplum aleyhine güçlenmesi —ki bu son analizde egemen sınıfın toplumun kalını, özellikle geniş ezilen sınıflar aleyhine güçlenmesi demektir— olayı hep bu biçimde, bu yolla olmuştur. Başlangıçta özel bir kurum olarak varolmayan devlet, bir takım toplumsal görev ve işlevlerin toplumun tüm ergin bireylerine ait bir görev —bir yerde hak— olmaktan çıkarılıp, özel bir takım kişilere özgü bir görev haline getirilmesi, bu «özel görevliler aygıtı»na devredilmesi ile ortaya çıkmıştır. Ve zaman içinde, sınıflı toplum biçimlerinin gelişmesine paralel olarak devlet de «gelişmiş», ve sınıflı toplumların en üst, en gelişkin biçimi olan kapitalizmde «en gelişmiş» haline varmıştır. Yeniden belirtelim ki bu gelişmenin bir nedeni çağımızdaki bilimsel- teknolojik gelişmelerin devlet güçlerine sağladığı geniş imkânlardır şüphesiz, ama öteki ve asıl nedeni devlet'in üstlendiği görevlerin artışı, bu «görev gelişmesi»dir. Bunun sonucu devlet tüm toplumsal ilişkilere özel olarak etki eder hale gelmiştir.

R.Reiner'in yazısında ilgiye değer bulduğumuz bir bölüm bu konuyla ilgili. R. Reiner bu bölümde, «devletin demokratikleştirilmesi» perspektifi içinde «sosyalist toplumda polislik görevi»ne ilişkin açıklamalarda bulunuyor ve bazı öneriler getiriyor. Bunlardan biri; ve yukarıdan beri anlatılanlar ışığında bakılırsa en önemlisi; birtakım «polislik görevleri»nin topluma devredilmesi, daha doğru bir deyişle bazı

polislik görevlerine «sivillerin de katılması» yolundaki öneridir. R. Reiner bu katılmanın örneğin «önleyici devriye» hizmetinde olabileceğini söylüyor ve bunun «yararlarını» anlatıyor.

Burada yazarın kapitalist toplum düzenini veri alan, en azından bunu gündeme getirmeyen bir bakış açısı içinde olduğunu belirtmek gerekir. Fakat buna karşılık R.Reiner, «devletin demokratikleştirilmesi» genel tezinin savunucusu pek çok sosyal demokrat ve Avrupa Komünist'ten farklı olarak «demokrasi» sorununun özünde kişilerin, sınıfların, kurumların işlevleri sorunu olduğunu kavramış gözükmektedir. «Devletin demokratikleştirilmesi»ni, devletin halen üstlendiği işlev ve görevlere ve buna uyarlı olarak kurulan aygıtı dokunmaksızın düşünen ve önerilerini yalnızca bu veri alınan aygıtın «demokratik denetim» biçimleri üzerine yoğunlaştırmış olan sosyal demokrat ve Avrupa Komünist anlayıştan farklı olarak R.Reiner —hiç değilse polislik konusunda— «demokratikleştirme» sorununun devletin işlevsel içeriğinin, kapsamının değiştirilmesi —toplum lehine— daraltılması sorunu olduğundan hareket ediyor diyebiliriz. Demokrasinin gelişmesi, en genelde devlet karşısında toplumun işlevsel olarak zenginleşmesi, özellikle ezilen, sömürülen geniş yığınlarla mensup kişilerin ve onların örgütlerinin yönetici, yönlendirici, denetleyici işlevlere ilişkin görevleri fiilen yapar hale gelişine bağlıdır ve ancak bu düzeyde izlenebilecek bir süreçtir. Demokrasiyi «seçme hakkı» olarak gören burjuva anlayışa karşılık, sosyalist anlayış demokrasiyi «katılma» olayı çerçevesinde görür. İnsanların katıldıkları her faaliyete gerçekten etkin biçimde, o faaliyetin gerektirdiği dolaylı ve dolaysız bilgi ve deneyin mümkün olan en geniş miktarını özümlemiş olarak girmelerine asıl önemi verir. Bu içerikte bir «katılma» ise, burjuva toplumunun işlevleri belirlenmiş kurumsal yapısı içinde mümkün değildir. R. Reiner, özel olarak, «polis sorunu» ile ilgili olarak şimdiki devlet polis örgütünün işlevsel çerçevesinin değiştirilmesini; görevlerinden bir kısmının topluma devredilmesi veya toplumla paylaştırılmasını önererek bir «reform» planı sunuyor.

R.Reiner ve onun sözcülüğünü yaptığı İngiltere Komünist Partisinin bu planın gerçekleştirilmesi için nasıl bir yol önerdiği yazıda belirtilmiyor. Şüphesiz tekil olarak ele alındığında bu konuda yürütülecek bir mücadele anlamsız olur. İngiltere Komünist Partisinin içinde bu polis sorununun da yer aldığı genel devlet konusunda kapsamlı bir programı belki vardır, veya oluşturulmaktadır. Ancak şunu peşinen söyleyebiliriz ki, böyle bir programı olsa bile, İngiltere Komünist partisi, varolan «demokratik düzen»e saygılı bir parti olarak, bu programını iktidara geldiğinde uygulayacağı genel programın bir parçası olarak sunacak; bu önerilerinin hayata geçirilmesi için şimdiden bir kampanya yürütmek, örneklik değeri de olacak girişimleri örgütlemek yoluna gitmeyecektir.

«Yapılması gereken»in, iktidar tarafından iktidara gelindiğinde yapılacağını kabul etmek, özellikle devleti ilgilendiren konularda bu kurala uymak; burjuva siyasal anlayışın temel ilkesidir. Bu yüzden, sözkonusu ilkeyi kabul etmiş bir İngiltere Komünist Partisinin, iktidar kendinde değilken, bu, devleti ilgilendiren konuda eylemli bir kampanya yürütmesi beklenemez.

Sosyalist siyasal mücadele anlayışının yukardakinden farklı, «aykırı» bir tutumu gerektirdiğini belirtmeliyiz. Sosyalistler bu konuda

olduğu gibi devlete ilişkin konularda da gerekliliğine inandıkları değişmelerin —en azından— başlangıç koşullarını oluşturmak imkânlarını somut biçimde göstermek için «iktidar öncesi»nde de eylemde bulunurlar.

Yazımızın başında Türkiye Sosyalist Hareketinin özgün bir olgu olan POL-DER ve onun varlığında da gündeme gelen genel devlet ve özel olarak polis-toplum ilişkisi sorununda ciddi bir analizin ve dolayısıyla bir eylem programının olmayışından söz ettik.

Hernekadar genel sorunu sunuş biçimine ve önerilerinin diğer bölümlerine katılmıyorsak da, R. Reiner'in olumlu içeriğinden epeyce sözettiğimiz önerisinin bu eylem programı için en azından şimdilik bir çıkış noktası olması gerektiğini söyleyebiliriz. Şüphesiz bu öneri geliştirilmeli, Türkiye toplumunun ve bunun içinde polis örgütünün özgül yanları dikkate alınarak somutlaştırılmalıdır. Ayrıca Türkiye toplumunun halen içinde bulunduğu derin siyasal-toplumsal hareketlilik ortamında ne bu öneriyle, ne de yalnızca polis kurumu-toplum ilişkisinin çerçevesi ile yetinilebilir. Türkiye toplumunun içinde bulunduğu tarihsel durum, genel devlet sorunu çerçevesinde oluşturulmuş somut eylem programlarını gerekli kılmaktadır. Faşist hareketin Türkiye toplumunu iç savaşa sürüklemek için soğukkanlı girişimlerde bulunduğu günler yaşanmaktadır. Kendi militanlarıyla tezgâhladığı ilk ciddi girişim bu yılın ilkbahar aylarında istenen sonucu vermedi. Bu kez faşist hareket varolan koşullarda yine bir iç savaşa yol açması kaçınılmaz olan bir yolu denemekte, askeri darbeyi kışkırtmaktadır. **Birikim**'in gerek son sayılarında, gerekse özel olarak bu yeni gündeme getirilen iç savaş yolunu askeri darbeye açma taktiği kousunda bu sayısında yazılanları burada ayrıca yinelemeyeceğiz. Ama şu gözden kaçırılmamalıdır ki bugün pek çok şehir ve kasabasında ikiye bölünmüş bir hayat yaşanan ve birçok şehrinde, şehrin neredeyse bir dama tahtası gibi «bölge»lere bölündüğü bir Türkiye vardır. Bu derin siyasal-toplumsal bulanıklık ve gerilim ortamında Türkiye Sosyalist hareketi; kaçınılmaz olarak «bölünme»nin üzerine yüklediği siyasal görevleri sosyalist siyasal anlayış doğrultusunda çözümlemek durumundadır. Ve POL-DER bu içerikte bir çözümün imkânlarının varolduğunu gösteren olgulardan biridir. ■